

Een integraal huisvestingsmodel

Oosterse en westerse wijsheden naast elkaar

Wij brengen ‘denken’ meestal in relatie met ons IQ. Denken kent echter een bredere grondslag, waarbij meer soorten intelligenties een rol spelen. De westerse theorieën over onze intelligenties zijn redelijk recent. De oosterse theorieën gaan terug tot de zesde eeuw voor Christus. Het is interessant om visies van westerse psychologen eens te leggen naast oosterse denkwijzen. Het blijkt dan dat er frappante overeenkomsten zijn.

TEKST: IRIS BAKKER

We leven in deze wereld met een kleurrijk palet aan mensen om ons heen. Elk mens heeft een grote variatie aan eigenschappen die tot uniciteit leiden. De omgeving waar iemand is opgegroeid met de sociale context, genetische factoren, karaktereigenschappen en ook de wijze van denken zijn heel specifiek. Het is interessant eens stil te staan bij

onze intelligenties en ons ‘denken’. We kunnen immers niet anders, we denken altijd. Democritus, ook wel de lachende filosoof genoemd, omdat hij veel op straat liep te lachen over de dwaasheden van zijn medemens, behoorde tot de meer originele denkers. Zo bedacht hij de atoomtheorie en was bedreven in de wiskunde en de astronomie. Hij bracht zijn tijd

buitengewoon graag door met denken. Van hem zijn de woorden: ‘Het is goddelijk om je gedachten te laten gaan over iets moois en iets nieuws.’ Hij kon zo lang denken, dat zijn vrienden uit bezorgdheid Hippocrates, een beroemde arts, op hem afstuurde om te kijken wat er aan de hand was. Beide heren werden vervolgens geruime tijd niet

meer teruggezien omdat ze beiden gezamenlijk hun denken voortzetten. Ook van de filosoof Kant is bekend dat hij zich door zijn gedachten liet meevoeren. Bekend is dat hij in gedachten verzeild zijn horloge in een pannetje water kookte en een ei in zijn handen had om in de gaten te houden hoe lang het nog moest koken.

Intelligenties

Eduard de Bono heeft met zijn idee van de Zes denkende hoofddeksels op een speelse manier inzichtelijk gemaakt dat mensen verschillend denken. Dit laatste geeft wel eens discussies en fricties binnen bedrijven, omdat we ons vaak niet realiseren dat mensen inderdaad zo verschillend denken. Met zijn Zes denkende hoofddeksels geeft De Bono elke karakteristieke wijze van denken een specifieke gekleurde hoed. De rode hoed staat voor de mens die vooral emotioneel denkt. De blauwe hoed is voor de rationele denker en de gele hoed past bij de mens die vooral in belangen denkt. Door mensen een ander kleurige hoed op te zetten, laat hij mensen bewust ervaren dat er vele manieren van denken bestaan. Manieren die dus niet verkeerd zijn en waardoor mensen begrijpen wat oorzaken zouden kunnen zijn van eventuele discussies, geschilpunten en fricties. Ook de organisatie-deskundige De Caluwé past deze kleuren toe in zijn theorieën over veranderingmanagement.

Er zijn uiteraard vele filosofen en wetenschappers die over denken hebben nagedacht – van Goethe zijn overigens de woorden ‘Denken over denken leidt tot niets’ - en het is eigenlijk opvallend dat mensen toch nog redelijk recent opmerkelijke ideeën hadden over intelligentie. Zo ging Darwin ervan uit dat alle mensen hetzelfde IQ hadden en dat verschillen in IQ alleen een gevolg waren van persoonlijke ontwikkelingen en ervaringen. Opmerkelijk dat een creatieve en nieuwsgierige denker als Darwin dit bedacht; zo kwam hij bijvoorbeeld op het idee om zijn kinderen viool te laten spelen voor een aantal wormen, dat hij had verzameld en op tafel had gelegd. De neef van Darwin, Galton (rond

1870) dacht heel anders over intelligentie. Galton was ervan overtuigd dat intelligentie een directe relatie had met de kwaliteit van de zintuigen. Zo klapte hij in zijn handen en als iemand zei dat hij het beter hoorde, stelde Galton vast dat die persoon dus ook intelligenter was. Intussen is er veel veranderd. De bekende psycholoog Gardner heeft uitvoerig onderzoek gedaan naar de intelligentie van de mens en hij heeft als eerste vastgesteld dat de mens over meervoudige intelligenties beschikt. Het gaat dus niet alleen om het ons zo bekende IQ. De psycholoog Goleman, die zich

vanuit het totaliteitsdenken van de mens vier soorten intelligenties benoemd. Deze benoeming van vier basisintelligenties vormt een verhelderend beeld hoe mensen tot een totale interpretatie komen van hetgeen ze ervaren en waarnemen.

Stephen Covey: de vier intelligenties, een korte beschouwing

Covey beziet de veranderende en steeds meer producerende mens in de vijf tijdperken van de menselijke beschaving. Na het tijdperk van de jacht, een agrarische periode, het industriële tijdperk, bevinden we ons nu in het informatie- en kennis-

In onze huisvesting is het van belang om aandacht te hebben voor vier intelligenties

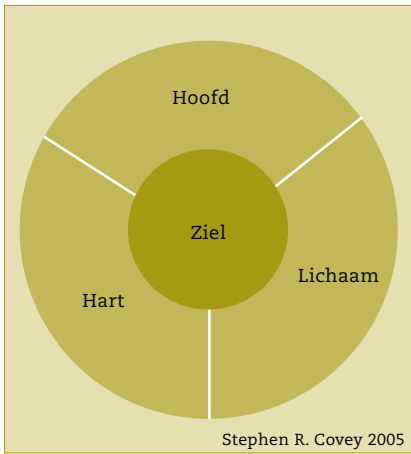
gespecialiseerd heeft in het Emotioneel Quotiënt (EQ) heeft baanbrekend werk verricht en op basis van veel en ook longitudinaal onderzoek vastgesteld dat het EQ een veel grotere rol speelt dan het IQ bij het behalen van prestaties en binnen ons carrièreperspectief. Vooral het Marsmellow-onderzoek van Michel toont het belang van het EQ aan. Tot nu toe wordt zowel in onze opleidingssystemen alsook binnen de organisaties waar we werken, het belang van het IQ overschat en de waarde van het EQ sterk onderschat. De psycholoog Stephen Covey heeft

tijdperk. Dit zal volgens Covey worden gevolgd door het vijfde tijdperk: dat van de wijsheid. Ook in hun boek *Spiral Dynamics*, gaan Don Edward Beck en Christopher C. Cowan, op basis van de inzichten van de psycholoog Clare W. Graves, in op de ontwikkeling van onze intelligentie. Deze spiraalsgewijze ontwikkeling volgt ook een aantal stappen startend bij de homo sapiens survivalus (gericht op bevrediging van biologische behoeften) tot uiteindelijk de homo sapiens holisticus (wanneer diepere mentale en spirituele vermogens worden aangesproken).

De kenniswerker van de dag van vandaag en de nabije toekomst vraagt om een menswaardige behandeling waarbij hij volledig tot wasdom kan komen. Dit sluit aan bij het paradigma van de complete mens, zoals Covey dit benoemt. In het paradigma van de complete mens gaat Covey uit van de vier wezenskenmerken van de mens (zie figuur 1): de ziel, het hoofd, het hart en het lichaam. Op basis van die kenmerken, vertelt hij wat de kernkarakteristieken zijn van zinvol werk, waar de mens dus volledig tot zijn recht komt. Het hoofd vraagt om creatief en zinvol werk, het hart wenst een vriendelijke behandeling, het lichaam wil graag een goed loon en goede verzorging en de ziel vraagt om op een gewetensvolle manier in

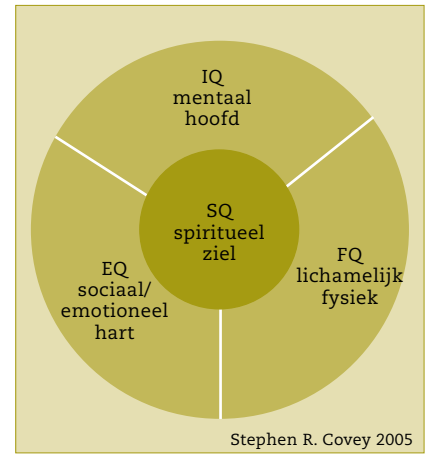
ir Iris Bakker (www.levenswerken.eu), huisvestingsadviseur, promovendus bij prof Peter Vink, Industrial Design/TU Delft en TNO, en dr Theo van der Voordt, Real Estate & Housing/Faculteit Bouwkunde TU Delft en Center for People and Buildings

Figuur 1. Het paradigma van de complete mens.

Figuur 2. De complete mens met compleet werk.

Figuur 3. De vier menselijke intelligenties.

behoefden te voorzien (zie figuur 2). Vervolgens vertaalt Covey deze basisbehoefden van compleet werk dat bij de kenniswerker past, in de vier soorten intelligenties (zie figuur 3): het bekende IQ, het Emotioneel Quotiënt, het Fysieke Quotiënt en het Spiritueel Quotiënt.

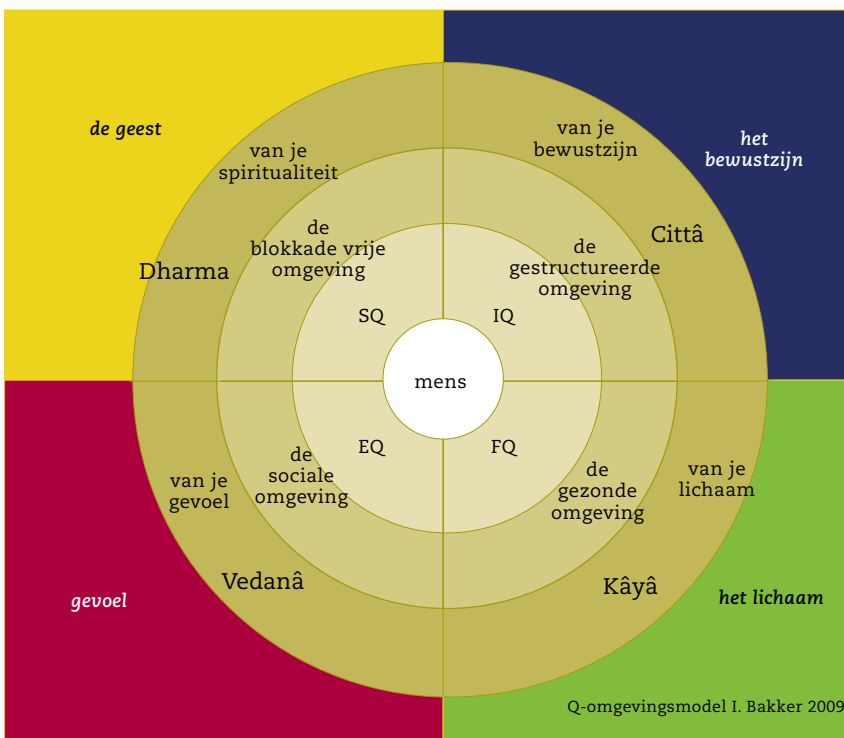
In onze huisvesting is het van belang om aandacht te hebben voor al deze vier intelligenties. Ze stellen immers specifieke en afzonderlijke eisen. Het is belangrijk dat wij ons realiseren dat de kenniswerker een totaliteit van deze vier intelligenties in wil kunnen zetten om zijn werk zo goed mogelijk te doen. Het is dus zinvol de huisvesting zodanig vorm te geven dat voldaan wordt aan de

behoefden die vanuit de vier vormen van intelligenties worden gevraagd. Het model met de vier intelligenties is om te zetten naar een huisvestingsmodel waarin per soort intelligentie de kernwaarden staan benoemd van een werkomgeving die daar het beste bij past.

De vier fundamenteën van opmerkzaamheid: Boeddhisme

Ook in andere regionen komen we de verschillende denksoorten tegen. In zijn *Ars Retorica* schrijft Aristoteles over de intrinsieke overtuigingsmiddelen, ethos, pathos en logos. Met zijn Ethos kan een spreker aan overtuiging winnen door een beroep te doen op zijn autoriteit en kennis, te vergelijken met het IQ. Met zijn

Pathos spreekt hij juist de emoties aan van zijn publiek. Pathos is in verband te brengen met het EQ. Logos, ofwel de hoogste waarheid, heeft te maken van het logisch redeneren; hier is het woord 'logica' van afgeleid. Die hoogste waarheid heeft een verbondenheid met het SQ. In de *Ars Retorica* van Aristoteles, die nog steeds als een moderne verkooptechniek kan worden beschouwd, zien we de rol van het fysieke aspect (FQ) niet terug. Mogelijk heeft dit te maken met het fenomeen dat men in die tijd meer spiritueel dacht, waardoor men de functie van het fysieke lichaam anders zag, theorieën die we bijvoorbeeld terugzien bij Rudolf Steiner.

Figuur 4. Het complete omgevingsmodel.

Binnen het Boeddhisme speelt de objectieve beschouwing, zonder meningen te vormen, analyses te maken en de informatie te interpreteren, een grote rol. Om deze reden staat het mediteren centraal. Mediteren is een methode om allerlei vormen van 'conditionering' te de-programmeren. Door meditatie ontstaat een meer objectieve beschouwing. De voordelen van mediteren zijn veelzijdig en variëren van het bewuster ervaren van het huidige moment, het opbouwen van een diepere concentratie tot het vergroten van gevoelens van waardering, liefde en dankbaarheid. Aandacht speelt binnen het Boeddhisme en de meditatievormen een essentiële rol. Aandacht wordt 'het opmerkzaam gewaar zijn' genoemd. Dit 'opmerkzaam gewaar zijn' kent in het Boeddhisme vier fundamenteën die met behulp van meditatieoefening

ningen worden verwezenlijkt:

- de opmerkzaamheid van het lichaam; oefeningen zijn vooral gericht op de ademhaling, lichaamshoudingen en lichaamsdelen,
- de opmerkzaamheid van gevoelens; het herkennen van gevoelens (negatief, neutraal of positief) wordt geoefend zonder zich door die gevoelens te laten leiden,
- de opmerkzaamheid van de geest; men probeert de aard van de geest te herkennen, wat betreft hebzucht, haat, vernauwde geest, onwetendheid en dergelijke,
- de opmerkzaamheid van de geestestoestanden; men tracht gedachten te observeren zonder verder oordeel.

Deze vier fundamenteën van het 'opmerkzaam gewaar' zijn, worden in het Boeddhisme niet gezien als afzonderlijke oefeningen, maar kennen een sterke onderlinge samenhang. Uiteindelijk leidt dit tot het inzicht in de onpersoonlijkheid van iedere bestaansvorm.

Opvallend is dat deze vier fundamenteën overeen komen met de vier vormen van intelligenties zoals Stephen Covey, een westerse psycholoog ze heeft betiteld. De opmerkzaamheid van het lichaam, heet binnen het Boeddhisme (in het pali): Kâyâ. De opmerkzaamheid van de gevoelens wordt Vedena genoemd. De Cittâ staat voor de opmerkzaamheid van het bewustzijn. In het vroege boeddhisme wordt Cittâ immers gelijkgesteld met het bewustzijn en het intellect (IQ). Dharma (of dhammâ) heeft betrekking op de spiritualiteit en het sturen op het onstoffelijke. Er wordt vanuit gegaan dat iemand die in harmonie leeft met zijn Dharma, zijn levensdoelen heeft bereikt of zal gaan bereiken. Dharma staat gelijk aan de hoogste waarheid en iemand die deze fase heeft bereikt, is een verlicht persoon. De oefeningen in het kader van de vier fundamenteën in het Boeddhisme, leiden uiteindelijk tot het inzien van de onpersoonlijkheid in elke bestaansvorm. We zien deze zelfde visie in het westen terug bij de bekende psycholoog Maslow die reeds spreekt over het niveau van de egoloosheid, het hoogste ontwik-

Westerse benaming	Boeddhisme: opmerkzaamheid van:	Oosterse benaming	Aristotales
Fysiek Quotiënt	het lichaam	Kâyâ	---
Intelligentie Quotiënt	de geest	Cittâ	Ethos
Emotioneel Quotiënt	de gevoelens	Vedena	Pathos
Spiritueel Quotiënt	de geestestoestanden	Dharma (dhammâ)	Logos
Egoloosheid	onpersoonlijkheid in elke bestaansvorm	De Boeddhist	---

Tabel 1. De overeenkomst tussen westerse psychologie van de 21e eeuw en die van het Boeddhisme als levensfilosofie.

kelingsniveau waarbij iemand volkomen vrij kan denken en zonder blokkades door eventuele persoonlijke belangen. Ook bij de organisatiekundige Matthieu Weggeman vinden we deze terminologie.

De overeenkomst tussen de visie van de moderne westerse psychologie van de 21e eeuw en die van het

zijn verandermanagement toepassen, dan ontstaat een inzichtelijk model, waar de verschillende accenten aandacht krijgen:

- rood; voor de emotie, de gevoelens, de pathos en daarmee het EQ en het Vedena,
- blauw; voor het bewustzijn en het intellect, de ethos en daarmee het IQ en het Cittâ,

Opvallend is dat de oosterse en westerse visies met elkaar overeenkomen

Boeddhisme als levensfilosofie daterend van de zesde tot de vijfde eeuw voor C. staan in tabel 1.

Opvallend is dat de oosterse en westerse visies met elkaar overeenkomen, waarbij overigens de vraag op zijn plaats is in hoeverre Covey op de hoogte is geweest van de oosterse wijsheden. Het kan immers zo zijn dat juist deze oosterse kennis een impuls vormde voor zijn gedachtegoed wat betreft de vier intelligenties. Csikzentmyhaly bijvoorbeeld heeft zich als westerse psycholoog verdiept in de oosterse wijsheden. Hij vergelijkt het accent op beheersing van het bewustzijn in het oosten, versus het materialisme in het westen die beide negatieve effecten hebben en elkaar wederzijds zouden kunnen inspireren.

Door de vier intelligenties van de complete mens, op basis van de meest recente westerse inzichten te combineren met oosterse wijsheid en daar eveneens de huisvestingskenmerken aan te verbinden, ontstaat een integraal huisvestingsmodel. Koppelen we hier tevens de basiskleuren aan die zowel De Bono in zijn hoedenspel als De Caluwé in

- groen; voor het gezonde lichaam, ofwel het FQ en het Kâyâ
- geel; voor de spirituele component, ofwel het SC en het Dharma (dhammâ).

In het integrale huisvestingsmodel (zie figuur 4) waarin de complete mens als denker in het kennistijdperk centraal staat, komen de moderne westerse inzichten van psychologen en oosterse wijsheden bij elkaar.

REAGEREN?
redactie@fmm.nl

Ir. Iris Bakker got the next reaction from Dr. Steven Covey after reading this article. Dr. Covey's work draws from principles and world religions that embrace the very same principles. While he was studied eastern philosophy, Dr. Covey based his work on the four parts of our human nature: body, mind, heart and spirit, which are evident in principles espoused by all religious thoughts. He personally finds much insight from Buddhism and other major world religions for understanding principles and the power they hold.